

TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI SEÇİM DÖNEMLERİNİN POLİTİK KONJONKTÜREL DALGALANMALARI TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Filiz ÖZKAN*
Recep TARI**

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'de 1985 sonrasında yaşanan altı milletvekili genel seçimlerinde, makroekonomik değişkenlerden GSYİH, para arzı ve kamu harcamaları değişkenlerinin seyrinde politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığı incelenmiştir. İncelenen seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların (PBC) test edilmesinde Nordhaus'un "geleneksel fırsatçı model"i kullanılmıştır. Nordhaus'un fırsatçı modeli Alesina vd. (1991)'nin OECD ülkeleri ve endüstriyel ülkeler için yaptıkları çalışmalarında kullandıkları otoregresif analiz yöntemi ile ampirik olarak test edilmiştir. Seçim dönemlerinde genel olarak PBC etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla tek bir seçim dummy değişkeninin kullanıldığı Model I test sonuçlarına bakıldığında, GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı araç değişkenlerinde seçim dönemlerinde PBC teorisine uygun olarak dummy katsayısının pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her seçim döneminin ayrı ayrı incelendiği Model II test sonuçlarında ise her seçim döneminin şartlarına göre farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde ise PBC etkisinin en belirgin olduğu seçim döneminin 1987 seçimleri olduğu, 2002 ve 2007 seçimlerinde ise PBC etkisinin diğer dönemlere göre zayıfladığı söylenebilir.

Anahtar Kavramlar: Politik Konjonktürel Dalgalanmalar, Geleneksel Fırsatçı Model, Seçim Ekonomisi.

THE ANALYSIS OF THE POST-1980 ELECTORAL PERIODS IN TURKEY FROM THE PERSPECTIVE OF THE THEORY OF POLITICAL BUSINESS CYCLES

ABSTRACT

In this study, it is examined that whether the Political Business Cycles have an effect on the macroeconomic variables of GDP, money supply and public expenditure during the general elections of six congressmen in the period after 1985 in Turkey. In order to determine the effect of PBC "the traditional opportunistic model" from Nordhaus is used to test the political business cycle (PBC) effect. "The opportunistic model" from Nordhaus is tested through the autoregressive analysis method which is used by Alesina, vd. (1991) in their studies for the OECD countries and industrial countries. When the test results of the Model 1 with only one election dummy variable are examined in order to determine whether there is a PBC effect or not in the election periods. When the obtained results are examined it is observed that the election dummy variable regarding public expenditures and money supply is positive and statistically significant which is appropriate to the PBC theory. By examining each election period independently in the Model II, different results are obtained due to the different conditions of each election period. When these results are generally evaluated it can be stated that the PBC has the most significant effect in the 1987 election whereas it has less significant effects in the 2002 and 2007 elections compared to other election periods.

Keywords: Political Business Cycles, Traditional Opportunistic Model, Electoral Economy.

* Sakarya Üniversitesi, İİBF, Finansal Ekonometri Bölümü.

** Kocaeli Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.

Makalenin kabul tarihi: Şubat 2011

GİRİŞ

Ekonomi ve politika arasındaki ilişki özellikle 1970’li yıllardan itibaren hem siyasal bilimlerin hem de iktisat biliminin ilgilendiği önemli bir konu olmuştur. Son on beş yıldan beridir bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların sayısında önemli bir artışın olduğu görülmektedir. Politikanın ekonomi üzerindeki ağırlığının ve bu ağırlığın ekonomi üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalar “Politik Konjonktür Dalgalanmaları” (Political Business Cycles(PBC)) literatürünü oluşturmaktadır.

Politik Konjonktür Dalgalanmaları teorisine göre, politikacılar seçimlerde şanslarını arttırmak için fırsatçı politikalar izlemeyi tercih etmektedirler. Bu sebeple seçim dönemlerinden önce, ekonomide hızlı büyüme ve düşük işsizlik sağlamak amacıyla toplam talebi arttırıcı politikalar izlenmektedirler. Seçimlerden sonra ise, genişlemeci politika sonucu ortaya çıkan enflasyonist baskıları giderici politikalar uygulanmaktadır. Politikacıların seçim dönemlerinde uyguladıkları bu şekildeki fırsatçı politikalar her seçim döneminde tekrarlanarak politik konjonktürel dalgalanmalara neden olmaktadır.

Politik konjonktürel dalgalanmalar kavramı ilk defa Nordhaus tarafından kullanılmıştır. Nordhaus’a göre oy maksimizasyonunu amaçlayan siyasiler seçimlerden önce ekonomiyi canlandırıcı genişlemeci politikalar, seçimlerden sonra ise genişlemeci politikanın sonucunda ortaya çıkan etkileri gidermek amacıyla daraltıcı politikalar izlenmektedirler. Böylece seçim dönemlerine bağlı olarak ekonomide bir dalgalanma meydana gelmektedir (Nordhaus, 1975).

Politik konjonktür dalgalanmalar ile ilgili yapılmış olan çalışmalara bakıldığında bu konuyla ilgili literatürün iki yaklaşımda gelişmiş olduğu görülmektedir. Birincisi ilk kez Nordhaus tarafından geliştirilen fırsatçı model, daha sonra da Hibbs tarafından geliştirilen partizan model olmak üzere iki sınıfta ele alınan “geleneksel yaklaşım”dır (Hibbs,1977). Fırsatçı modele göre politikacılar partizan amaçlara sahip değillerdir, sadece seçimleri kazanabilmek için her türlü manipülasyona başvurabilmektedirler. Partizan modele göre ise, politikacılar ideolojik politikalarla kendi seçmen grubunun oylarını kazanmaya çalışmaktadırlar. İkinci olarak PBC teorisi, 1980’li yıllarda popüler olan “rasyonel beklentiler teorisi” çerçevesinde “modern yaklaşım” olarak geliştirilmiştir. PBC teorisi rasyonel beklentiler yaklaşımının kabulüyle başlangıçta eleştiriye uğramıştır. Ancak yapılan ampirik çalışmalarla rasyonel beklentiler varsayımının geçerli olması halinde de PBC teorisinin açıklayıcı olabileceğine ilişkin pozitif bulgular elde edilmiştir. Modern PBC teorisine göre, hükümetler ile vatandaşlar arasındaki bilgi asimetrisinden dolayı, iktidara sahip olanlar, fırsatçı veya partizan davranışlar sergilemeye devam etmektedirler.

Bu çalışmada, Türkiye’de 1985 sonrasında yaşanan altı milletvekili genel seçimlerinde makroekonomik değişkenlerden GSYİH, para arzı ve kamu harcamaları değişkenlerinin seyrinde politik amaçlı bir sapmanın olup olmadığı

incelenmiştir. İncelenen seçim dönemlerinde PBC etkisinin test edilmesinde Nordhaus'un "geleneksel fırsatçı model"i kullanılmıştır. Nordhaus'un fırsatçı modeli Alesina vd.(1991,1992)'nin OECD ülkeleri ve endüstriyel ülkeler için yaptıkları çalışmalarında kullandıkları otoregresif hareketli ortalamalar (ARIMA) analiz yöntemi ile ampirik olarak test edilmiştir. Çalışmada bu regresyon modeli ile iki farklı analiz yapılmıştır. Seçim dönemlerinde genel olarak PBC etkisinin olup olmadığı tek bir seçim dummy değişkeninin kullanıldığı Model I ile her bir seçim döneminin analizi ise ayrı dummy değişken tanımlamasının yapıldığı Model II ile test edilmiştir.

I. LİTERATÜR ÖZETİ

Politik konjonktür dalgaları teorisinin gelişimine son dönemde en önemli katkıda bulunan iktisatçı Alberto Alesinadır. Alesina yapmış olduğu birçok çalışmayla bu konuyu derinlemesine analiz etmiş ve uyguladığı ekonometrik analiz yöntemleri literatürdeki birçok çalışmada kullanılmıştır. Alesina vd.(1991) 18 OECD ülkesi üzerinde fırsatçı ve partizan etkileri test ettikleri kapsamlı çalışmalarında, işsizlik ve büyüme gibi reel değişkenler üzerinde fırsatçı politik dalgalanmalara rastlamamışlardır. Ancak enflasyon oranı ile para ve maliye politikası araç değişkenleri üzerinde politik dalgalanmalardan söz edebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar neticesinde, politika araçlarını manipüle etmenin kolay olduğu, fakat politika sonuçlarını kontrol etmenin zor olduğu yargısına varmışlardır. Alesina, Perotti ve Tavares (1998)'in yine OECD ülkeleri için yapmış oldukları çalışmalarında ise, politikacıların seçimlerden önce uyguladıkları fırsatçı politikalar neticesinde seçmenlerin hükümetleri her zaman ödüllendirmediklerini ortaya koymuşlardır.

Berger ve Voitek (1997) yapmış oldukları çalışmalarında, Alesina'nın partizan modelini ve Nordhaus'un geleneksel fırsatçı modelini, Almanya ekonomisi üzerinde 1950-89 dönemi için test etmişlerdir. Çalışmalarının sonucunda, Almanya'da bağımsız bir merkez bankasının olmasına ve muhafazakar bilinen maliye politikası uygulamalarına rağmen politik konjonktürel dalgalanmaların izlerine rastlamışlardır.

Treisman ve Gimpelson (2001) Rusya ekonomisinde politik konjonktür dalgaları teorisini test ettikleri çalışmalarında, seçimlerden önce, ücretler ve emekli maaşlarının, sağlık ve eğitim harcamalarının ve transfer harcamalarının arttırıldığına ilişkin güçlü kanıtlar bulmuşlardır.

Politik konjonktürel dalgalanmalar teorisi, Türkiye ekonomisi için yapılan çalışmalarda da son zamanlarda üzerinde durulan konulardan biridir.

Ergün (2000), Türkiye'de seçime bağlı politik iş döngülerini incelediği çalışmasında, seçim öncesi dönemde genişletici bütçe ve para politikalarının uygulandığına ve üretimde artış meydana geldiğine dair anlamlı kanıtlar elde etmiştir. Yapılan çalışmada seçim öncesi uygulanan genişletici politikaların sonu-

cunda gerçekleşmesi kaçınılmaz olan yüksek enflasyonun ise seçimlerden sonra ortaya çıktığı görülmüştür.

1984-1995 dönemi için Türkiye ekonomisinde popülist politikaların ekonomik kurumların performansı üzerine etkisini araştıran Özatay (1999), kamu sektörü fiyatlarındaki artışın seçim dönemlerinden önce düşük tutulduğu, bu fiyatların seçim sonrasında genel fiyatlar seviyesine yükseldiğini ortaya koymuştur. Çalışmada seçim dönemlerinden önce kamu sektörü ile özel sektör arasındaki fiyat artışları arasındaki farkın yüksek olduğu, seçimlerden sonra ise bu farkın azaldığı tespit edilmiştir.

Sezgin (2005: 21), 1950-2003 döneminde Türkiye ekonomisi için "politik konjonktür dalgalanmalar teorisi" ve "ekonomik oy verme teorisi" incelemiştir. Bu iki ayrı teori ile, Türkiye’de politikacıların fırsatçı politikalar izleyip izledikleri ve seçmenlerin bu politikalar karşısındaki tutumunun ne olduğu araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Türkiye’de politik konjonktür dalgalanmalarının varlığına dair kanıtlar söz konusudur. Bu kanıtlar, kamu harcamalarının seçim dönemlerinde arttığı, bütçe açıklarının büyüdüğü şeklindedir. Ekonomik koşulların hükümetin popülerliğini etkileyip etkilemediğine ilişkin anket verilerine dayanarak yapılan analizde ekonomik oy verme etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ekonomik oy vermeye ilgili olarak, ele alınan dönemdeki seçim sonuçlarıyla yapılan analiz sonucunda, sağ partilerin oylarını ekonomik değişkenlerden sadece enflasyonun olumlu şekilde etkilediği görülmüştür. Sol partilerin oylarını etkileyen herhangi bir ekonomik değişken olmadığı, iktidarda bulunmanın ise seçim sonuçlarını negatif etkilediği de çalışmada elde edilen diğer sonuçlardandır.

Telatar (2000), Türkiye’de 1986-1997 döneminde seçim zamanlamasının enflasyon oranı için ve enflasyon oranının seçim zamanlaması için açıklayıcı bir değişken olup olmadığını araştırmıştır. Bu çift taraflı ilişki Nelson ve Olson (1977) tarafından geliştirilen “eşanlı denklem tobit modeli” ile tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda, enflasyon oranının hükümetin seçim kazanma amaçları doğrultusunda kullanabileceği ve seçim için doğru anı yakalamada gösterge olarak kullandığı değişken olduğu kabulünü destekleyici bulgulara rastlanmamıştır. Çalışmada seçim dönemlerinde ekonomik duruma ilişkin gözlemlere ve politik konjonktür dalgalanmalar teorisine aykırı sonuçlar bulunmasında Türkiye ekonomisinin yapısal kırılganlığına, politik etkilerin daha fazla olduğu araç değişkenler yerine amaç değişken olan enflasyon oranının seçilmesine ve seçim öncesi izlenen politikaların sonuçları itibarıyla ortaya çıkan gecikmelerin tespitinin zor olmasına dikkat çekilmektedir. Telatar 2001 yılında yaptığı çalışmasında ise, 1986-1997 döneminde Türkiye’de hükümetlerin yeniden seçilme şanslarını yükseltmek için para arzı ve hükümet harcamalarını arttırarak ekonomiyi manipüle ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Akalın ve Erkişi (2007), 1950-2006 dönemi için yapmış oldukları çalışmalarında, para arzı, kamu harcamaları, enflasyon, işsizlik ve büyüme oranı değişkenleri üzerinde Nordhaus'un geleneksel fırsatçı modelini incelemiştir. 1950-2006 döneminde gerçekleşen 14 genel seçimin ayrı ayrı incelendiği çalışmada, bazı değişkenlerin farklı seçim dönemlerinde teoriye uygun seyir izledikleri tespit edilmesine karşılık, ele alınan değişkenlerin hepsinde her seçim dönemi için fırsatçı politika etkileri görülmediğinden dolayı teorinin geçerli olduğu yönünde kesin bir sonuç elde edilememiştir. Çalışmada, fırsatçı politikaların izlendiğine ilişkin bazı bulguların olmasına rağmen sonuçların kesin olmamasının en önemli sebebinin, politik istikrarsızlığın bir göstergesi olarak kabul edilen koalisyon hükümetlerinin olduğuna dikkat çekilmektedir. Seçim çevrimlerin izlenebilmesi için demokratik sistemin sağlıklı bir şekilde izlenerek seçimlerin zamanında yapılması gerektiğini söyleyen yazarlar, Türkiye'de çok partili rejime geçiş sürecinin başlangıcı olarak kabul edilen Demokrat Partinin 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara gelmesiyle başlayan 56 yıllık dönemi inceledikleri çalışmalarında, 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980 ve gayri resmi olarak 28 Şubat 1997 tarihlerinde yaşanan askeri darbeler ile demokrasinin kesintiye uğraması nedeniyle seçimlerin olması gerektiği gibi zamanında yapılamadığına dikkat çekmişlerdir.

Yamak ve Yamak (1999), seçim öncesi, sonrası ve seçim olmayan yıllardaki ekonomik göstergeleri karşılaştırmalı tablolar ile durum analizi yaparak incelemiştir. Ekonomik büyüme ve enflasyon oranı ile M1, M2, TCMB kredileri, kamu giderleri, kamu gelirleri, istihdam ve ücretlerdeki yüzde değişimleri ele aldıkları çalışmalarında, seçim öncesinde genişletici, sonrasında ise daraltıcı politikalar uygulandığı sonucuna varmışlardır.

Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004), 1987-2003 dönemi için Türkiye'de iktisadi büyüme, enflasyon ve bütçe açıkları değişkenlerini kullanarak politik konjonktür dalgalanmalarının olup olmadığını araştırmışlardır. Elde ettikleri ampirik bulgulara göre, genel seçimlerin yapıldığı dönemlerde bütçe açıklarının arttığını ortaya koymuşlardır. Çalışmada, enflasyon ve iktisadi büyüme üzerinde seçim dönemlerinin bir etkisi olmadığı görülmüştür.

II. YÖNTEM

Bu çalışmada, seçim dönemlerinde politikacıların fırsatçı politikalar izleyip izlemediklerinin belirlenmesinde Alesina vd. (1991)'nin OECD ülkeleri ve endüstriyel ülkeler için yaptıkları çalışmalarında kullandıkları otoregresif hareketli ortalamalar (ARIMA) modeli kullanılmıştır. Her bir makroekonomik göstergeye ilişkin yapısal modeller yerine otoregresif modellerin tercih edilmesinin sebebi ise, her bir değişkenin aynı modelle test edilmesiyle seçim dönemlerinin etkisinin belirlenmesinde modelleme hatasından kaynaklanabilen farklılığın olma ihtimalinin azaltılmasıdır. Ayrıca literatürde yapısal modellerin daha çok güçlü ekonomiye sahip gelişmiş ülkelerde geçerli olduğu, kırılğan yapıda olan

ekonomik sistemli az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri için ise geçerliliğinin tartışılır olduğu vurgulanmaktadır (Özkan, 2005).

Çalışmada PBC etkisi olup olmadığı GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı (M1) değişkenleri kullanılarak incelenmiştir. Değişkenler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası istatistiklerinden alınmıştır. Kullanılan veriler 1987:01-2010:01 dönemine ait üç aylık verilerdir.

Serilerin deterministik özelliklerini incelemek amacıyla Holt-Winters yöntemi kullanılmıştır. Holt-Winters yöntemi serilerin doğrusal zaman trendini ve mevsimsel değişimi belirlemek amacıyla sıkça kullanılan bir yöntemdir. Holt-Winter yöntemi ile trend etkisi olduğu tespit edilen seriler polinomsal trend modeli ile bu etkiden arındırılmıştır. Mevsimsel etki içerdiği tespit edilen seriler ise hareketli ortalamalar yöntemi ile mevsimsel etkiden arındırılmıştır.

Verilerin içerikleri ve analizlerde kullanılmak üzere yapılan işlemler şu şekildedir;

GSYİH: Kullanılan seri 1987(Q1)-2010(Q1) dönemine aittir. Seri International Finansal Statistic (IFS) veri tabanından alınmıştır. Seri enflasyon oranı dikkate alınarak reel hale getirilmiştir ve trend etkisinden arındırılmıştır.

Kamu Harcamaları: Kullanılan veri serisi 1987(Q1)-2010(Q1) dönemine aittir. Reel hale getirilen seri trend etkisinden arındırılmıştır.

Para Arzı (M1): En geniş anlamdaki para arzını ifade eden M1 serisi kullanılmıştır. Kullanılan seri 1987(Q1)-2010(Q1) dönemine aittir. Reel hale getirilen serinin trend etkisinden ve mevsimsel etkiden arındırılmıştır.

Çalışmada kullanılan otoregresif modelin genel gösterimi aşağıdaki gibidir;

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-2} + \dots + \alpha_n Y_{t-n} + \text{PBCDUMMY} + \varepsilon_t \quad (1)$$

Burada Y_t ele alınan her bir makroekonomik göstergesi ifade etmektedir, PBCDUMMY ise politik konjonktür dalgalanmaları teorisinin dinamik içerimlerini gösteren yapay değişkenidir. PBCDUMMY seçim çeyreğinde ve önceki üççeyrek dönem için "1", diğer dönemler için "0" olarak tanımlanmıştır. ε_t ise hata terimlerini ifade etmektedir.

Otoregresif modelin gecikme sayıları "genelden özele yöntemi" ile belirlenmiştir. Serilerin durağanlıkları Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF), Phillips Perron (PP) ve Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin (KPSS) birim kök testi ile incelenmiştir. Otoregresyon analizinin yapılabilmesi için gerekli varsayımlardan normallik varsayımının sağlanıp sağlanmadığının sınanmasında Jarque-Bera(JB) testi kullanılmıştır (Bera and Jarque, 1981). Belirlenen modeller test edildikten sonra hata terimleri arasında otokorelasyon olup olmadığı ise Breusch Godfrey (LM) test ile kontrol edilmiştir (Godfrey, 1988). Hata terimlerinin sabit varyansa sahip olması otoregresyon analizi için gerekli şartlardan bir diğeridir. Hata terimlerinin sabit varyanslı olup olmadığının belirlenmesinde ise ARCH LM test kullanılmıştır.

III. ANALİZ SONUÇLARI

A. SERİLERİN DETERMİNİSTİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ

Serilerin öncelikler deterministik özelliklerini belirlemek amacıyla Holt-Winters yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen parametlerden Beta parametresi trend etkisini, gamma parametresi ise mevsimselliği belirtmektedir. Holt-Winters analiz sonuçları Tablo 1.'de verilmektedir.

Tablo 1: Holt-Winter Test İstatistikleri

Değişkenler		GSYİH	Kamu Har.	Para Arzı	
Parametreler	Alfa	0.7000	0.4100	0.8700	
	Beta	0.0000	0.0000	0.0500	
	Gamma	10.000	0.6501	0.0000	
Dönem sonu düzeyler	Karekök Ort.H. Kare	7028.968	1133.274	3156.029	
	Ortalama	175035.1	25290.32	72665.96	
	Trend	984.353	209.598	1299.538	
	Mevsimsel Faktörler	2009Q2	-2492.732	-1118.658	-717.492
		2009Q3	17803.14	-497.178	435.43
		2009Q4	-649.484	4455.624	1922.481
		2010Q1	-14660.92	-2839.788	-1640.418

Holt-Winters analizi sonucunda bütün serilerin trend etkisinde olduğu, para arzı değişkeninin de aynı zamanda mevsimsel etki içerdiği tespit edilmiştir.

Serileri trend etkisinden arındırmak için, polinomsal trend modeli kullanılarak ve schwartz bilgi kriteri de dikkate alınarak en uygun trend modeli tespit edilmiştir. Tüm değişkenler için belirlenen trend modeli özet istatistikleri Tablo.2 'de verilmektedir.

Tablo 2: Polinomsal Trend Modeli Analiz Sonuçları

Dönem:1987Q1:2010Q1	Katsayı	t _{ist.}	Olasılık	
GSYİH	c	73393.440	19.621	0.000
	©trend	1155.227	1644.946	0.000
	R ²	0.740	F _{ist.}	0.000
Kamu Har.	c	6497.144	12.675	0.000
	©trend	184.686	19.190	0.000
	R ²	0.800	F _{ist.}	0.000
Para Arzı	c	32675	18.531	0.000
	©trend	-1082.198	-12.216	0.000
	©trend ²	16.518	17.730	0.000
	R ²	0.880	F _{ist.}	0.000

Tablo 2'ye bakıldığında trend katsayılarının hepsinin %1 anlamlılık düzeyinde istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu regresyon modellerinin hata terimleri tanımlanarak, her bir seri trend etkisinden arındırılmıştır. Ayrıca mevsimsel etki içerdiği tespit edilmiş olan para arzı serisi de, hareketli ortalamalar yöntemiyle mevsimsel etkiden arındırılmıştır.

B. BİRİM KÖK TEST SONUÇLARI

Deterministik özelliklerine göre gerekli dönüşümler yapılan serilerin durağanlık yapıları incelenmiştir. Serilerin durağanlık yapılarının belirlenmesinde kullanılan ADF, PP ve KPSS birim kök testleri sonuçları Tablo 3.'de verilmektedir.

Tablo 3: Birim Kök Testi Sonuçları

Dönem: 1987Q1 2010Q1	ADF			PP			KPSS	
	S. T	S.T.T.	S.T.S.	S. T	S.T.T.	S.T.S.	S. T	S.T.T.
GSYİH	-3,321** (8)	-3,282*** (8)	-26,768 (8)	-7,736*	-7,665*	-7,796*	0.0576*	0.0576*
Kamu harcamaları	-2,246 (7)	-2,288 (7)	-2,274** (7)	-9,887*	-9,839*	-9,942*	0.1262*	0.1262**
Para Arzı (M1)	-2,898** (2)	-2,897 (2)	-5,824 (2)	-2,980**	-2,964	-2,996*	0.1115*	0.1106***
Kritik Değerler								
1%	-3,5102	-4,07101	-2,59278	-3,503	-4,0608	-2,59034	0.739	0.216
5%	-2,8963	-3,4642	-1,94471	-2,8932	-3,4594	-1,94436	0.463	0.146
10%	-2,5854	-3,15859	-1,61423	-2,5837	-3,1557	-1,61444	0.347	0.119

Not: " * ", " ** ", " *** " sırasıyla %1,%5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde serilerin durağan olduğunu ifade etmektedir. ADF testi için parantez içindeki değerler E-Views 6.0 programında Schwartz kriterine göre otomatik olarak belirlenmiş olan gecikme sayılarıdır. PP ve KPSS testleri içinse Bartlett Kernel ve Newey-West Bandwidth yöntemi kullanılmıştır. S.T. "sabit terimli ve trendli", S.T.T. "sabit terimli ve trendli?", S.T.S. "sabit terimli ve trendsiz" ifadelerine karşılık gelmektedir.

C. OTOREGRESİF HAREKETLİ ORTALAMALAR MODELİ ANALİZ SONUÇLARI

GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenleri için tek bir seçim dummy değişkeninin kullanıldığı Model 1 analiz sonucu tahmin edilen otoregresif hareketli ortalamalar modelleri Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4: Model 1. Otoregresif Analiz Sonuçları

Dönem: 1987Q 1 2010Q1	GSYİH			Kamu Harcamaları			Para Arzı		
	Katsayı	t-ist.	Olas.	Katsayı	t-ist.	Olasılık	Katsayı	t-ist.	Olas.
C	-992,999	-0,359	0,72	25559,45	1,976	0,051	117,333	0,067	0,946
PBCDUMMY	3690,883***	1,723	0,087	686,029*	2,919	0,004	1032,775***	1,052	0,096
AR(1)	-0,208	-3,091	0,002	0,291	2,641	0,009	0,768	7,259	0
AR(2)	-0,216	-3,207	0,002	0,469	4,168	0,001	0,293	2,258	0,026
AR(3)	-0,201	-3,047	0,003	0,193	1,669	0,098	-0,242	-2,289	0,024
AR(4)	0,759	11,534	0	-	-	-	-	-	-
MA(1)	0,981	18,411	0	-0,153	-4,727	0	-	-	-
MA(2)	0,986	18,689	0	-0,326	-7,403	0	-	-	-
MA(3)	0,985	26,195	0	-0,127	-3,862	0,002	-	-	-
MA(4)	-	-	-	0,93	37,485	0	-	-	-
R ²	0,89			0,89			0,72		
F-ist.	81,26			83,88			55,84		
LM	0,68 (0,50)			2,97 (0,03)			0,25 (0,77)		
DW	1,97			2,11			1,99		
JB	591,187 (0,00)			4,687 (0,08)			1190,87 (0,00)		
ARCH	0,01 (0,90)			0,68 (0,41)			0,02 (0,88)		

Not:*** ve *** sırasıyla %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'deki regresyon tahmin sonuçlarında JB, LM ve ARCH testi sonuçlarında regresyonlarda normallik varsayımının sağlandığı, otokorelasyon ve değişen varyans probleminin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla regresyon analizi güvenilirdir.

Elde edilen sonuçlara bakıldığında, GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenlerine ilişkin katsayıların PBC teorisine uygun olarak pozitif ve istatistikî olarak anlamlı olduğu görülmektedir. PBC literatüründe politikacıların fırsatçı politikalarının öncelikle para arzı ve kamu harcamaları gibi araç değişkenler üzerinde hissedildiği, bu etkilerin de daha sonra ekonomide yapay bir genişleme yarattığı ve seçim dönemlerinde GSYİH değişkeninde istatistikî olarak anlamlı ve

pozitif yönde değişmeye yol açtığı vurgulanmaktadır. Bu çalışmada ekonomik büyüme göstergesi olarak ele alınan GSYİH değişkeninde PBC etkisinin varlığı tespit edilmiş olmasına rağmen, literatürde ekonomik büyüme gibi amaç değişkenleri için PBC etkisinin tespit edilmesinin güç olduğu belirtilmektedir.

PBC teorisiyle ilgili çalışmalara bakıldığında politikacıların fırsatçı davranışlarına yönelik bulgulara sıklıkla ulaşıldığı görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar iktidardaki partilerin seçim dönemlerinde fırsatçı politikalar izlediklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Sezgin (2005: 160-164) ise 1988-2003 seçim dönemlerini üç aylık verilerle incelediği çalışmasında ekonomik büyüme değişkeninde PBC etkisi olduğunu tespit etmiştir. Bahçe (2006, 201) 1980-2006 dönemi için yaptığı çalışmada GSYİH değişkeninde seçim dönemlerine bağlı olarak istatistiki olarak anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. Akçoraoglu ve Yurdakul (2005) 1987-2003 dönemi için yapmış oldukları çalışmalarında, seçim dönemleri yapay değişkeninin yanı sıra sol eğilimli, sağ eğilimli ve dinsel ideolojiye bağlı iktidar partilerinin de tanımlandığı yapay değişkenlerini kullanmışlardır. Yapılan ampirik çalışmada, ekonomik büyüme değişkenine ilişkin seçim dönemi katsayısını teorisinin tersine negatif ve anlamsız olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bu çalışmada PBC etkisinin ampirik olarak kanıtlandığı para arzı ve kamu harcamaları değişkenleri için literatürde de genel olarak benzer bulgular elde edildiği görülmektedir. Örneğin Sezgin'nin (2005: 160-168) çalışmasında yıllık verilerle yaptığı analizinde kamu harcamalarında seçimlerden önce anlamlı bir artış yaşandığı ve kamu harcamaları ve seçimler arasında güçlü bir ilişki olduğu; aynı şekilde M1 değişkeni için de hem yıllık hem de üç aylık verilerle yaptığı analizler sonucunda seçimlerden önce bir genişleme olduğu tespit edilmiştir. Bakırtaş ve Koyuncu (2005) çalışmalarından elde ettikleri bulgular neticesinde, Türkiye'de seçim dönemlerinin ilk etkisinin kamu harcamalarında görüldüğüne, bu etkinin çoğaltan mekanizmasıyla belirli bir gecikmeyle GSYİH'da artmaya yol açtığına işaret etmektedirler. Kuzu (2001: 70-71) 1983-1999 yılları seçim dönemlerinde M1 değişkeninde; Ergün (2000: 40) ise 1986-1999 yılları için M2 ve M2Y değişkenlerinde seçimlerden önce anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenleri için 1985 sonrasında yaşanan altı milletvekili seçimi dönemi için ayrı ayrı dummy değişkeninin tanımlandığı Model 2 analiz sonucunda tahmin edilen otoregresif hareketli ortalamalar model sonuçları için özet istatistik değerleri ise Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Model 2. Otoresif Analiz Sonuçları

Dönem: 1988Q1 2010Q1	GSYİH			Kamu Harcamaları			Para Arzı		
	Katsayı	t-ist.	Olas.	Katsayı	t-ist.	Olasılık	Katsayı	t-ist.	Olasılık
c(1987)	628,69	0,34418	0,731	10,290*	24,955	0	10264,57*	7,951	0
d1(1991)	-1335,71	-0,26903	0,788	0,526	1,113	0,268	490,010	0,312	0,755
d2(1995)	-8083,45	-1,624	0,108	0,718	1,466	0,146	-800,049	-0,587	0,558
d3(1999)	17714,6*	3,274	0,001	-0,010	-0,218	0,827	1657,704	1,167	0,246
d4(2002)	-10700,4**	-2,155	0,034	0,022	0,486	0,628	-4547,968*	-2,402	0,018
d5(2007)	9141,48***	1,841	0,069	0,039	0,823	0,412	-1724,21	-1,085	0,280
AR(1)	-0,172**	-2,075	0,041	-	-	-	0,684*	6,237	0
AR(2)	-0,167**	-2,069	0,041	-	-	-	-0,306*	-2,770	0,007
AR(3)	-	-1,915	0,059	-	-	-	-	-	-
AR(4)	0,15037***	9,479	0,000	0,918*	29,874	0,000	-	-	-
MA(1)	0,671*	5,96	0,000	0,404*	4,014	0,001	-	-	-
MA(2)	0,211***	1,855	0,0674	0,585*	6,719	0,000	0,750*	7,836	0,000
MA(3)	-	-	-	0,541495*	5,381	0,000	0,371*	5,047	0,000
MA(4)	-0,534*	-7,001	0,000	-	-	-	0,583*	7,099	0,000
R ²		0,81			0,94			0,76	
F-istatistik		28,11			164,06			25,51	
LM		1,73(0,09)			0,85 (0,43)			0,67 (0,50)	
DW		1,52			1,99			2	
JB		488,41 (0,00)			29,58 (0,00)			225,56 (0,00)	
ARCH		0,4 (0,52)			0,46 (0,49)			0,001 (0,97)	

Not:***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Model II regresyon tahmin sonuçlarında JB, LM ve ARCH testi sonuçlarında regresyonlarda normallik varsayımının sağlandığı, otokorelasyon ve değişen varyans probleminin olmadığı görülmektedir. Bütün regresyonların güvenilir olduğu söylenebilir.

Literatürde PBC teorisi, genellikle seçim dönemlerinin tek bir yapay değişken olarak tanımlandığı regresyon modeli ile incelenmektedir. Ancak ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinde her bir seçim döneminin kendi şartları çerçevesinde değerlendirilmesi de önem arz etmektedir.

Her bir seçim döneminin ayrı yapay değişken tanımlanarak analiz edildiği ikinci modelden elde edilen bulgular neticesinde, seçim dönemlerinin farklı koşullarda gerçekleşmesine bağlı olarak farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

GSYİH değişkeninin seçim dönemlerindeki seyrine bakıldığında, 1999 ve 2007 seçim yapay değişkeninin teoriye uygun olarak pozitif ve anlamlı olduğu; 2002 yılı seçim yapay değişkeninin ise negatif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. 1999 ve 2007 yılı seçimlerine ilişkin bulguların PBC teorisine uygun olduğu, dolayısıyla bu seçim dönemlerinde GSYİH değişkeninin PBC etkisinde olduğu söylenebilir. Ancak 2002 yılı genel seçimi için elde edilen sonucun teorisinin tam tersine negatif olarak gerçekleşmesinin 2001 yılında yaşanan ekonomik krize ve bunun neticesinde alınan istikrar kararları sonucunda hızla gerçekleştirilen yasal ve kurumsal düzenlemelere bağlı olduğu düşünülmektedir. 1987 ve 1991 yılı seçim dönemlerinin yapay değişken katsayılarının ise anlamlı olmadığı; 1987 yılı için katsayının pozitif, 1991 yılı için ise katsayının negatif olduğu görülmektedir. Literatürde PBC etkisinin ampirik olarak kanıtlanmasının güçlüğüne dikkat çekilerek, yalnızca katsayıların beklenen işarete sahip olmasının da PBC etkisine işaret ettiği belirtilmektedir. Bu durumda 1987 yılı seçimlerinde de genişlemeci politika uygulamalarının varlığından söz etmek mümkündür.

Her bir seçim döneminin ayrı incelendiği ve ekonomik büyüme değişkeninin ele alındığı Akalın ve Erkişi (2007)'nin yapısal kırılmaları dikkate alarak 1950-60, 1960-80, 1980-2006 dönemlerini ayrı ayrı ele aldıkları çalışmalarında 1987, 1995 ve 2002 yılı seçimlerinden önce artış, 1991 yılında seçimlerden önce artış ancak seçim yılında azalış, 1999 yılı seçimlerinde ise seçim öncesi dönemde azalış olduğunu belirtmektedirler. Akalın ve Erkişi'nin çalışmasının bu çalışmada elde edilen bulgular ile en belirgin ortak yönü 1987 yılı seçimleridir ki, bu dönemde tek başına iktidar olan ANAP'ın genişlemeci politika uygulamaları oldukça açıktır. 1991 yılı için ise Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı olması ve yerine geçen Mesut Yılmaz'ın erken seçim kararı alması, seçim ekonomisi etkilerini net olarak ortaya konulamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada GSYİH seçim dummy katsayısının pozitif, Akalın ve Erkişi'nin çalışmasında ise seçim öncesi dönemde büyüme oranında artış ve seçim yılında azalış şeklinde ortaya çıkan bulgular 1991 seçimlerinde net olmamakla beraber seçim ekonomisi uygulama çabalarına işaret etmektedir. Akalın ve Erkişi'nin 1995 ve 1991 yılı seçim dönemleri için buldukları sonuçlar ise bu çalışmada elde edilen sonuçlardan farklıdır. Bu çalışmada, 1991 seçimleri ve 1994 yılında yaşanan krizin gölgesinde gidilen 1995 seçimleri için, GSYİH değişkeninin katsayısının negatif ve anlamlı bulunması, dönemin şartları düşünüldüğünde beklenen yödedir.

Ele alınan her bir seçim döneminde kamu harcamaları seçim değişken katsayısına bakıldığında, 1987 için pozitif ve anlamlı; 1999 yılı haricinde diğer

seçim dönemlerinin yapay değişken katsayılarının ise istatistiki olarak anlamlı olmamasına rağmen pozitif olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar kamu harcamalarında PBC etkisinin varlığına işaret etmektedir. Bunun yanında, son iki seçim döneminin yapay değişken katsayılarının diğer katsayılara oranla oldukça küçük olması, bu iki seçim döneminde PBC etkisinin oldukça sınırlı kaldığına işaret etmektedir. Bunun nedeni ise, yine 2001 yılı sonrasında gerçekleştirilen yasal ve kurumsal düzenlemeler neticesinde gerçekleştirilen yasal ve kurumsal düzenlemelerin siyasi otoritenin fırsatçı davranışlarını sınırlandırmış olmasıdır.

Akalın ve Erkişi (2007)'nin çalışmalarında; 1987, 1991 ve 1999 yılları seçim dönemlerinde kamu harcamalarında artış ancak 1995 ve 2002 seçimlerinde ise azalış olduğu sonucunu bulmuşlardır. 2002 yılı için buldukları sonuç bu çalışmadakinden farklı olsa da, bu çalışmada elde edilen katsayının pozitif olmasına rağmen, diğer katsayılara oranla oldukça küçük olması kamu harcamaları için Akalın ve Erkişi'nin bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Saraç (2005)'in 1980-2003 seçim yıllarını incelediği çalışmasında ise, 1987, 1991, 1995 ve 1999 seçim yıllarında kamu gelirlerinin kamu giderlerini karşılama oranının düşük, 2002 seçim yılında kamu gelirlerinin kamu giderlerini karşılama oranının ise yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. 2002 yılı seçimlerinde PBC etkisinin sınırlı olmasının sebebi, 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"yla birlikte birçok yasal ve kurumsal düzenlemenin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu program çerçevesinde kamu finansmanında ve bankacılık sisteminde düzeltmelere öncelik verilmesi ve Merkez Bankasının fiyat istikrarına öncelik verecek tarzda araç kullanımına serbestlik getiren yasal çerçeve ve yapısal nitelikli çok sayıda yeni düzelleme bu dönemden sonra seçim ekonomi uygulamalarına da önemli ölçüde sınırlama getirmiştir (Küçük, 2003: 3).

Para arzı değişkeninin seçim dönemlerindeki seyrine bakıldığında ise, 1987 yılı seçim dönemi yapay değişken katsayısının pozitif ve istatistiki olarak anlamlı, 2002 yılı seçim dönemi yapay değişken katsayısının negatif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu iki zıt sonuç aslında diğer değişkenlere ilişkin sonuçlardan elde edilen bulguların daha açık ifadesi sayılabilir. Nitekim bu çalışmada elde edilen bulgulardan 1987 yılı seçim döneminde seçim ekonomisi uygulamalarının en fazla olduğu, 2002 yılında ise 2001 yılı sonrası gerçekleştirilen yapısal reformların fırsatçı politikaları sınırlayıcı etki yaptığı anlaşılmaktadır. 1995 yılı seçim yapay değişkeninin katsayısının ise negatif olarak gerçekleşmesi, 1994 yılı krizi sonrasında o dönemin şartları altında seçim ekonomisi "uygulanmadığı" değil "uygulanamadığı"nın bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

PBC teorisini incelediği çalışmasında Kuzu (2001: 70-71), para arzı değişkenine ilişkin; 1995 yılı seçimlerinde PBC teorisinin tersine seçim sonrası 15 aylık dönem içinde anlamlı bir artış olduğu, 1999 yılı seçimlerinden önceki üç ayda ise anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine Akalın ve Erkişi

(2004) tarafında yapılan çalışmada, 1987 yılı seçim öncesi dönemde para arzı artış oranında azalma, 1991 ve 1999 seçim dönemlerinden önce artma, 1995 seçimlerinde seçimlerden bir yıl önce artma, seçim yılında azalma, 2002 yılı seçimlerinde ise seçim öncesi dönemde azalma olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Makroekonomi politikalarının politik çıkarlar doğrultusunda yönlendirilmesi birçok ülke ekonomisinin olduğu gibi Türkiye ekonomisinin de önemli sorunlarından biridir. Politikacılar iktidar olabilmek için makro ekonomik politikaları bir araç olarak kullanmaktan kaçınmamaktadırlar. Bu çalışmada da politikacıların fırsatçı davranışlarda bulunup bulunmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenlerinde, seçim dönemlerinde genel olarak PBC teorisine uygun anlamlı bir değişimin olup olmadığı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenlerine ilişkin seçim yapay değişkeninin teoriye uygun olarak pozitif ve istatistiki olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu bulgular Türkiye ekonomisinde seçim dönemlerinde hükümetlerin fırsatçı politikalar izlediklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca 1987-2010 yılları arasında gerçekleşen her bir seçim döneminin ayrı ayrı incelendiği analiz sonucunda da PBC etkilerinin varlığını işaret eden bulgulara rastlanmıştır. Ancak hem bu çalışmada hem de seçim dönemlerinin ayrı ayrı inceleyen çalışmalarda 2002 yılından sonraki iki seçimde bu etkinin zayıfladığının görülmesi dikkat çekicidir. Bu durumun en önemli nedeni 2001 yılından sonra önemli yasal ve kurumsal düzenlemelerin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesidir.

PBC literatüründe politik konjonktürel dalgalanmaların engellenebilmesi için devletin yetkilerinin sınırlanması ve yasal ve kurumsal düzenlemelerle yetki sınırlarının açıkça belirlenmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Türkiye ekonomisinde 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında artık kaçınılmaz olan birçok yasal ve kurumsal düzenlemeler hızla yürürlüğe konulmuştur. Bu düzenlemelerden sonra gerçekleşen iki genel seçim dönemine bakıldığında, bu düzenlemelerin, fırsatçı politikaları eskisine oranla sınırlamış olduğu görülmektedir. Bu nedenle ekonomi politikalarının etkinliğinin artırılması için, yapılan bilimsel çalışmalarda önerilen kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Gülsün ve Kemal ERKİŞİ; (2007), “Türkiye’de Seçim Ekonomisi Uygulamalarının Geleneksel Oportünist Seçim Çevrimleri Açısından Değerlendirilmesi”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, 3 (5), ss. 89–116.
- AKÇORAOĞLU, Alpaslan ve Funda YURDAKUL; (2004), “Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, , 59(1), ss.1-25.
- ALESINA, Alberto ve Nouriel ROUBINI; (1990), “Political Cycle in OECD Economies”, **NBER Working Paper Series**, 3478, **National Bureau of Economic Research**, ss.663-688.
- ALESINA, Alberto, Gerald D. COHEN ve Nouriel ROUBİNİ; (1991), “Makroekonomik Policy and Elections in OECD Democracies”, **NBER Working Paper**, **National Bureau of Economic Research**, ss.227-262.
- ALESINA, Alberto; Roberto PEROTTİ ve Jose TAVARES; (1998), “The Political Economy of Fiscal Adjustments”, **The Brookings Institution Journal**, 29, ss. 197-266.
- BAKIRTAŞ, İbrahim ve Cüneyt KOYUNCU; (2005), “Politik Dalgalanmalar Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'deki Seçimler Ekonometrik Analizi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19(1), ss.55-66.
- BERA, Anil ve Carlos JARQUE; (1981), “Efficient Test for Normality, Heterosedasticity and Serial Indepence of Regression Residuals: Monte Carlo Evidence”, **Economics Letter**, 7, ss.313-318.
- BERGER, Helge ve Ulrich WOITEK; (1997), “Searching for Political Business Cycles in Germany”, **Public Choice**, 91 (2), ss. 179-197.
- DICKEY, David A. ve Wayne A. FULLER; (1979), “Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root”, **Journal of the American Statistical Association**, 74, ss.427–431.
- ERGÜN, Mine; (2000), “Electoral Political Business Cycles In Turkey”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GODFREY, Leslie George; (1988), **Spesification Test in Econometrics**, Cambridge, UK, 252p.
- HIBBS, Douglas A.; (1977), “Political parties and macroeconomic policy”, **The American Political Science Review**, 71 (4), ss.1467-1487.

- KUZU, Yasemin; (2001), “Türkiye Ekonomisinde Politik Devresel Hareketler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- NORDHAUS, William; (1975), “The Political Business Cycle”, **The Review of Economic Studies**, 42(2), ss.169-190.
- ÖZATAY, Fatih; (1999), “Populist Policies and the Role of Economic Institutions in the Performance of the Turkish Economy”, **Yapı Kredi Economic Review**, 10 (1), ss. 13-26.
- ÖZKAN, Filiz; (2005). “Döviz kuru öngörü yöntemleri: Türkiye uygulaması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- SARAÇ, Taha Bahadır; (2005), “Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve (1980–2004) Dönemi Türkiye Uygulaması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- SEZGİN, Şennur; (2005), “Politika ve Ekonomi İlişkisi: Türkiye’de Politik Konjonktürel Dalgalanmalar ve Ekonomik Oy Verme”, Yayınlanmamış Doktora Tezi , Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TELATAR, Funda; (2000), “Parlamentar Sistemlerde Politik Devresel Dalgalanmalar: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama”, **G.Ü.İ.B.F. Dergisi**, 4/2000, ss. 133-154.
- TELATAR, Funda; (2001), “Politik Devresel Dalgalanmalar Teorisi Işığında Demokrasi-Siyaset-Ekonomi İlişkisi”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 2001, 187 (1), ss. 57-66.
- TREISMAN Daniel ve Vladimir GIMPELSON; (2001), “Political Business Cycle and Russian Elections, or The Manipulations of Chudar”, **British Journal of Political Science**, 31 (4), ss.225-246.
- YAMAK, Rahmi ve Nebiye YAMAK; (1999), “Türkiye’de Genel Milletvekili Seçimleri ve Ekonomi”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, 14(2), ss. 47-57.